

VICTOR KLEMPERER
LTI
Nasyonal Sosyalizmin Dili

VICTOR KLEMPERER (1881-1960) Birinci Dünya Savaşı'nda cephede savaştı. Dresden Üniversitesi'nde Fransız Edebiyatı profesörü oldu. Yahudi olması nedeniyle 1935'te üniversiteden uzaklaştırıldı. Eşi Aryan'dı; sürgünden, toplama kampından bu sebeple muaf tutuldu. 1933'ten 1945'e kadar tuttuğu günlükler *LTT*'nin ana gövdesini oluşturdu.

© S. Fischer Stiftung, Hamburg (çeviri)

Bu kitap, çağdaş Alman edebiyatı dizisi ADIMLAR/SCHRITTE Projesi çerçevesinde S. Fischer Vakfı (Berlin), Ernst Reuter Girişimi ve Pro Helvetia desteği ile Sezer Duru (İstanbul) ve Egon Ammann (Berlin) editörlüğünde yayımlanmıştır.

LTI (Lingua Tertii Imperii). Notizbuch eines Philologen

© 1975, 2010 Philipp Reclam jun. GmbH & Co. KG, Stuttgart

İletişim Yayınları 1888 • Politika Dizisi 111

ISBN-13: 978-975-05-1204-9

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

YAYINA HAZIRLAYANLAR Kerem Ünüvar - Murat Bozluolcay

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VICTOR KLEMPERER

LTI

Nasyonal Sosyalizmin Dili
Bir Filologun Notları

LTI (Lingua Tertii Imperii)
Notizbuch eines Philologen

ÇEVİREN *Tanıl Bora*

İÇİNDEKİLER

KARIM EVA KLEMPERER'E	7
Heroizm	
Önsöz Yerine	9
I LTI	19
II Prelüd	27
III Temel Özellik: Yoksulluk	30
IV Partenau	36
V Birinci Yılın Günlüğünden	41
VI Nazice İlk Üç Kelime	54
VII Kotarmak	59
VIII On Yıl Faşizm	63
IX Fanatik	70
X Otokton Nazım	76
XI Sınırların Silinişi	81
XII Cümle İşaretlerinin Kullanımı	87
XIII İsimler	90
XIV Kömür Arakçısı	101
XV Asko	106

XVI	Tek Bir İş Gününde	111
XVII	Sistem ve Örgütlenme	115
XVIII	Ona İnanıyorum	121
XIX	LTI'nin Küçük Repertuarı Olarak Aile İlanları	139
XX	Ne Kalır?	145
XXI	Alman Kökü	149
XXII	Güneşli Dünya Görüşü (Tasadüfi Okumalardan)	162
XXIII	İkisi Aynı Şeyi Yapıyorsa...	169
XXIV	Café Avrupa	180
XXV	Yıldız	188
XXVI	Yahudi Savaşı	194
XXVII	Yahudi Gözlüğü	205
XXVIII	Galibin Dili	213
XXIX	Siyon	225
XXX	En Üstünlük Sifatının Lâneti	240
XXXI	Hareketin Akışından...	251
XXXII	Boks	258
XXXIII	Maiyet	264
XXXIV	Tek Hece	274
XXXV	Sıcak-Soğuk Su Bataryası	280
XXXVI	Sağlamasını Yapmak	288
“Tabirlerden Dolayı”		
	Bir Sonsöz	314
EKLER		
	Bu Baskıya Dair	321
	Yorum	323
	Sonsöz	413

KARIM EVA KLEMPERER'E

Yirmi yıl önce bir araştırma derlemesinin ithafının önüne sana bir şeyler yazmıştım sevgili Eva, demiştim ki; alışlagelen armağan anlamıyla bir ithaf söz konusu olamaz aramızda, çünkü sen zaten manevî servet ortaklığımızın eseri olan bütün kitaplarımın ortak sahibesin. Bugüne kadar hep böyle kalmıştır bu.

Ama bu sefer iş önceki yayınlarımdan biraz farklı. Bu sefer sana ithafta bulunma hakkından daha da fazla mahrumum, bir yandan da filolojiyle uğraştığımız barış zamanlarında olduğundan çok daha fazla yükümlüyüm bu ithafa. Çünkü sen olmasan bugün ne bu kitap mevcut olacaktı, ne de asıl onu yazan.

Teferruatına girecek olsam, sayfalarca mahrem şey yazmam gerekirdi. Onun yerine şu taslağın girişindeki filologca ve pedagojca genel değerlendirmeyi kabul et. Sen biliyorsun ve bir kör bile değneğiyle yoklayarak anlayacaktır, dinleyicilerime heroizmden bahsettiğimde kimi düşündüğümü.

VICTOR KLEMPERER
Dresden, 1946 Noeli

Dil

Kandan daha fazla bir şeydir.

– FRANZ ROSENZWEIG

Heroizm Önsöz Yerine

Üçüncü Reich'in dili, yeni ihtiyaçlardan ötürü Almandada mesafe koyan *ent*-¹ ön ekinin epeyce yaygınlaşmasına sebep oldu (her ne kadar, bunun tümüyle yeni bir yaratım mı yoksa uzman çevrelerde zaten bilinen ifadelerin genel dile aktarılması mı olduğu hep tartışmaya açık olsa da). Uçak tehlikesine karşı pencerelerin karartılması gerekiyordu, böylece günlük bir uğraş olarak 'karanlığı perdelemek' çıktı. Evlerin döşemelerinde çatılar tutuştuğunda ayakların takılacağı bir şey olmaması gerekiyordu, böylece 'pılı pırtıyı kaldırmak' fiili çıktı. Yeni gıda kaynaklarının bulunması gerekiyordu: Ekşi at kestanesi 'ekşisiz'leştirildi.

Zamanımızın en kaçınılmaz görevinin kapsamlı bir tanımı için de aynı biçimde oluşturulan bir söz biçimi devreye sokuldu: Nazizm Almanya'yı neredeyse çökertmişti; bu ölümcül hastalıktan kurtulma çabasına bugün 'Nazizmden arındırma' deniyor. Bu tiksiniç kelimenin ömrünün sürekli olacağını istemiyor, öyle olacağını da sanmıyorum; güncel görevini ifa ettikten sonra batıp gidecek ve artık yalnız tarihsel bir varoluşu olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı, dokuz canlı ve varoluşunun kökü ku-

1 Peşinden gelen fiille ilgili bir kopuş, arındırma veya mahrumiyet anlamı veren ön ek – ç.n.

rutulamaz gibi görünen kimi ifade biçimlerinin bile ansızın susakaldığını defalarca gösterdi: Onu meydana getiren duruma beraber batıp gittiler, daha sonra günün birinde bir fosil gibi ona tanıklık edecekler. Yıldırım harbine ve ona atfedilen sığa birdebire öyle olmuştur, imha muharebelerine ve onla bağlantılı ‘çembere alma’ya öyle olmuştur; ‘gezici çember’ de öyledir, daha şimdiden bunun çembere alınmış birliklerin umutsuz ric’at teşebbüsleri olduğunu açıklamak gereklidir; sinir savaşı öyledir, en nihayet nihâi zafer öyledir. Köprübaşı kelimesi 1944 ilkbaharından yazına kadar yaşadı, kabara kabara ele avuca sığmaz bir büyüklüğe eriştiğinde hâlâ yaşıyordu; ama sonra, Paris düştüğünde, tüm Fransa köprübaşına dönüştüğünde birdebire işi bitiverdi, onun fosili de ancak daha sonraki zamanların tarih derslerinde tekrar belirecektir.

İçinde bulunduğumuz geçiş döneminin o külçe gibi ağır belirleyici kelimesi de öyle olacaktır: Günün birinde ‘Nazizmden arındırma’ batıp gidecektir, çünkü bu kelimeyle son verilme istenen durum artık mevcut olmayacaktır.

Lakin o zamana daha çok vardır, çünkü kaybolup gitmesi gereken şey sadece Nazi eylemleri değil aynı zamanda Nazi zihniyettir, Nazi düşünme alışkanlıklarıdır ve onun beslendiği zemindir: Nazizmin dilidir.

Ne kadar çok kavramı ve duyguyu kirletmiş ve zehirlemiştir o dil! Dresden Lisesi’nin akşam kursu denen derslerinde ve Kültür Birliği’nin Özgür Alman Gençliği’yle beraber düzenlediği tartışmalarda, genç insanların olanca masumiyetleri ve ihmal edilmiş eğitimlerinin boşluk ve yanlışlarını telâfi etmeye dönük samimi çabalarıyla, Nazizmin akıl yürütme biçimine bağlı kaldıkları kaç kere dikkatimi çekmiştir. Bunu bilmezler bile; geride kalan dönemin muhafaza edilen konuşma alışkanlığı kafalarını karıştırıyor, ayartıyordur onları. Kültürün, insanlığın, demokrasinin anlamı üzerine konuşuruz ve işte ışık yanıyor, iyi niyetli kafalarda bir şeyler aydınlanıyor izlenimine kapılırız; derken oradan birisi –kaçınılmaz ölçüde yakın zamanlı– kahramanca bir davranıştan veya heroik bir direnişten veya genel olarak heroizmden söz eder. Bu kavram bir ucundan dev-

reye girmeye görsün, aynı anda bütün berraklığı kaybeder, yine baştan aşağı Nazizmin pusuna gömülürüz. Yalnız cepheden ve tutsaklıktan henüz dönmüş, yeterince kaale alınmadıklarını –nerede kaldı ki teşci edilsinler– düşünen genç insanlar değil, askerlik hizmeti yapmamış kızlar da tamamen en şüpheli kahramanlık kavrayışına tutkundular. Burada şüphe götürmez olan şeydu ki, kahramanlıkla ilgili böyle düşünür veya daha doğrusu her şeyi kahramanlıkla beraber düşünürken, insanlığın, kültürün ve demokrasinin özülle doğru bir ilişki kurulamazdı.

Peki, heroik kelimesi bütün töresel edevatıyla, 1933'te daha alfabeyi yeni söken bu kuşağın karşısına hangi bağlamda çıkmıştı? Buna verilecek ilk cevap, onun hep üniformalı olduğu idi; üç değişik üniforma giyiyordu ama asla sivil değildi.

Hitler kavga kitabında eğitimin ana hatlarını belirlerken, bedensel yan uzak ara öndedir. Weimar'ın muhafazakârlarının lügatinden kaptığı "Beden terbiyesi" ifadesini pek sever, Wilhelm ordusunu çürüten millî gövdedeki yegâne sağlıklı ve can veren kurum olarak yüceltir, askerlik hizmetini her şeyden evvel veya münhasıran bedensel melekeyi geliştiren bir eğitim olarak görür. Karakter eğitimi Hitler'e göre açıkça ikinci sıradadır; onun kanaatine göre zaten karakter de bedensel unsurun eğitime hâkim olup manevi unsuru geriye itmesiyle az çok kendiliğinden oluşacaktır. Bu pedagojik programın son sırasında ise, istemeyerek izin verilen, kuşkulanan ve horlanan, zihnin geliştirilmesi ve bilgiyle beslenmesi yer alır. Düşünen insandan duyulan korku, düşünmeye duyulan nefret sürekli yeni ifadelere kavuşarak gösterir kendini. Hitler yükselişinden, yer aldığı toplantılardaki ilk büyük başarılarından bahsederken, en az kendi hatiplik melekesi kadar, buralarda tertibat alan adamlarının kavgacılığını metheder – o küçük gruptan çok geçmeden SA çıkmıştır. Görevleri yalın zorbalık olan, toplantı esnasında politik hasımlarının üzerine saldırmak ve onları salondan sürüp çıkarmakla görevli "kahverengi hücum kıtaları": Halkın kalbini kazanma mücadelesinde onun esas yardımcıları onlardır, düşmanın üstün güçlerini alt eden kanlar içindeki muzaffer-

ler olarak, tarihsel salon muharebelerinin timsalleşmiş yiğitleri olarak tasvir ettiği ilk kahramanlar onlardır. Benzer tasvirlere, benzer zihniyete ve benzer kelime hazinesine Goebbels'in Berlin'i ele geçirme mücadelesini anlatışında da rastlarız. Muzaffer olan manevi güç değildir, mesele ikna etmek değildir, hatta retorik araçlarıyla iğfal ederek de ulaşmamıştır yeni öğreti neticeye, SA'nın ilk adamlarının, "eski muhariplerin" kahramanlığıyla ulaşmıştır.

Hitler'in ve Goebbels'in anlatımları, o zamanlar Saksonya'nın küçük bir şehrinde bir hastanede asistan hekim olan bir kadın arkadaşımızın uzmanca teşhisiyle tamamlanır. "Akşamları toplantıların ardından yaralılar bize geldiğinde," diye anlatırdı sık sık, "elbiselerini çıkarmış yatıyor olsa bile kimin hangi partiden olduğunu hemen anlardım: Bira şişesi veya sandalye bacağıyla kafasından yaralanmış olanlar Naziydi, ciğeri bıçakla deşilmiş olanlar komünist." Şan ve itibar açısından SA'nın durumu İtalyan edebiyatı gibidir, en yüksek parlıtı her ikisinde de başlangıçta görülür ve bir daha asla o yoğunluğa erişmez.

Nazi kahramanlığının kuşandığı zamansal olarak ikinci üniforma, araba yarışçısının mummyvari kıyafetidir, onun kaskıdır, gözlüklü maskesidir, kalın eldivenleridir. Nazizm bütün spor dallarını teşvik etti, salt dilsel açıdan bunlar arasında bokstan etkilendiği kadar hiçbirinden etkilenmemiştir; fakat 1930'lu yılların ortasında kahramanlığın en çarpıcı ve en yaygın imgesini otomobil yarışçısı sunuyordu: Bernd Rosemeyer ölüme devrilince popüler fantezi nezdinde bir süre neredeyse Horst Wessel'le aynı değerde olmuştu. (Üniversitedeki meslektaşlarıma not: Goebbels'in üslubuyla kadın pilot Elly Beinhorn'un "Araba Yarışçısı Kocam"ı arasındaki alış verişler üzerine son derece ilginç seminer ödevleri yapılabilir.) Uluslararası otomobil yarışlarını kazananlar, bir zaman boyunca, yarış arabalarının direksiyonunun arkasında veya ona yaslanmış veya altına uzanmış halde, fotoğrafları en çok çekilen gündelik kahramanlardılar. Genç insan şayet o günlerin afiş veya hatıra paralarındaki kas yüklü çıplak veya SA üniformalı muharip suretlerinden edinmiyorduyduysa kahraman imgesini, o zaman mutlaka ara-

ba yarışçılarında ediniyordu; kahramanlığın iki bedenleşmesinde de, ileriye dönük sağlam kararlılığı ve fetih iradesini ifade eden donuk bakışlar ortaktı.

Yarış otomobilinin yerini 1939'dan itibaren tank aldı, otomobil yarışçısının yerini de tank sürücüsü. (Piyade eri, sadece direksiyondaki adamı değil, zırhlı bombacıları da böyle adlandırıyor.) Savaşın ilk gününden Üçüncü Reich'ın çöküşüne kadar, denizde, karada ve havada her kahramanlık askerî üniforma kuşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda henüz sivil bir cephe gerisi kahramanlığı vardı. Cephe gerisi artık ne kadar vardır? Sivil bir varoluş kalmış mıdır? Topyekün Savaş öğretisi korkunç bir biçimde müelliflerine karşı döner: Her yer savaş meydanıdır, her fabrikada, her bodrumda hep askerî kahramanlık teyid edilmekte, kadınlar, çocuklar, ihtiyaçlar aynı kahramanca ölümle katılmakta, hatta çok defa, olağan koşullarda kara ordusunun genç askerlerine yollanan veya hazırlanan aynı üniformayı giymektedirler.

Kahramanlık kavramı ve kahramanlığa dair kelime hazinesi on iki yıl boyunca giderek artan ölçüde ve giderek münhasıran, savaşçı cesaretine, herhangi bir mücadelede ölümü pervasızca hiçe sayan tavra bağlandı. Nazizmin dilinin yeni-romantik estetlerin çıkardığı yeni ve nadir kullanılan "mücadeleci" sıfatını genel kullanıma sokması ve gözde sözcüklerinden biri yapması boşuna değildi. Savaşçı sıfatı fazla dardı, sadece savaşla ilgili şeyleri düşündürüyordu, ayrıca galiba fazla sözlüydü, kavgacılık ve fetih hevesini açığa vuruyordu. Oysa mücadeleci öyle mi! O, daha genel bir tarzda, yaşamın her durumunda savunma ve saldırı yoluyla kendini ve iddiasını ortaya koymaya yönelmiş, asla feragat meyletmeyen yoğunlaşmış bir ruh halini, bir iradeyi tanımlar. Mücadeleci sıfatının istismarcı kullanımı, heroizm kavramının çarpık ve yanlış kullanılarak fazlasıyla aşındırılması ile tamamen uyumludur.

"Ama bize sahiden haksızlık ediyorsunuz, profesör! Biz derken Nazileri kastetmiyorum, Nazi değilim ben. Ama bütün o yıllar boyunca birkaç kesinti haricinde cepheyedim. Savaş zamanlarında kahramanlıktan bilhassa fazla söz edilmesi doğal

değil mi? Hem o zamanlar ortaya konanlar neden illa yanlış kahramanlıklar olmak zorunda olsun?”

“Kahramanlık sadece cesaret ve yaşamını ortaya sürmekten ibaret değildir. Bu kadarını her belâlı kavgacı ve her canı yapabilir. Kahraman [*Heros*], kökeni itibarıyla insanıyeti geliştiren eylemleri ifâ eden kişidir. Bir fetih savaşının, hele Hitler’inki gibi bir gaddarlıkla yürütölen bir fetih savaşının, heroizmle alakası olamaz.”

“Peki ama silah arkadaşlarım arasında birçokları vardı ki, zalimane işlere karışmadılar ve bizim hücum eder ve fethederken de sadece bir savunma savaşı yürütüyor olduğumuza, zaferimizin de dünyanın selâmetine olacağına kesin olarak inanıyorlardı – bize hiç başka türlü anlatılmamıştı ki. Hakiki vaziyeti ancak çok sonra, artık çok geç olduktan sonra kavradık... Hem, sporda da sahici bir kahramanlık geliştirilebileceğine, bir spor başarısının da örnek teşkil etmesi bakımından insanıyeti teşvik edebileceğine inanmaz mısınız?”

“Elbette mümkündür ve muhakkak Nazi Almanyası’nda da sporcular ve askerler arasında sahici kahramanlar bulunuyordu. Ne var ki tam da bu iki meslek grubu söz konusu olduğunda kahramanlık meselesine kuşkuyla yaklaşıyorum ben. Her ikisi de fazla gürültölü, fazla kazanç getirici, kibri fazla tatmin eden kahramanlıklardır – çok defa, sahiciliğinden daha fazla. Elbette, o otomobil yarışçıları kelimenin tam anlamıyla sanayi şövalyeleri idi, onların o pervasız sürüşleri Alman fabrikalarının ve böylelikle anavatanın hayrına olacak hatta otomobil imalatının mükemmelleştirilmesine sağladığı tecrübe girdisiyle belki tüm halka fayda getirecekti. Ama işte haddinden fazla kibir, haddinden fazla gladyatör kârı vardı işin içinde! Otomobil yarışçılarına verilen çelenkler ve ödöller ne ise, askerlere verilen madalyalar ve taltifler de odur. Hayır, kamuoyu önünde gürültöcü biçimde icra edildiğinde, hele bir de başarı halinde haddinden iyi ödüllendirildiğinde, çok nadir durumlar dışındayla heroizme inanmıyorum ben. Ne denli sessiz olursa, ne denli az seyircili, kahraman için rantabl olmaktan ne denli uzak, ne denli tezyinattan mahrumsa, o denli saf ve anlamlıdır heroizm.

Nazizmin kahraman kavramına yönelttiğim itham, onun daima o dekoratif hale zincirli oluşudur, halindeki tavrındaki böbürlenmedir. Haysiyetli, sahici bir kahramanlığı resmen hiç tanımadı Nazizm. Onun için de kavramı tümüyle tahrif etti ve itibardan düşürdü.”

“Hitler’li yıllarda sesiz ve sahici kahramanlığın hiç olmadığı mı söylüyorsunuz?”

“Hitler’li yıllar için söylemiyorum bunu, tersine, en saf heroizm ortaya konuldu o yıllarda – deyim yerindeyse, öteki taraftan yapıldı bu. TK’lardaki çok sayıdaki cesur insanı, gözünü budaktan sakınmayan illegal insanları düşünüyorum. Ölüm tehlikesiyle yüz yüzdiler, cephedekilerle oranlanamayacak kadar büyük acılar çekiyorlardı, dekoratif parıldan da tamamen mahrumdular! Öve öve bitirilemeyen ‘er meydanında’ ölmek yoktu önlerinde, en iyi ihtimalle giyotinle öldürülmek vardı. Yine de, her ne kadar dekoratif unsur eksik olsa ve kahramanlıkları hiç şüphesiz sahici olsa da, bu kahramanlar içsel bir dayanağa ve ferahlığa sahiptiler: Onlar da kendilerini bir ordunun mensubu biliyorlardı, davalarının nihâi zaferine sağlam nedenleri olan sıkı bir inançla bağlıydılar, şimdi ne denli alçakça katlediliyorlarsa bir gün adlarının o denli şanla şerefle dirileceğine olan gururlu imanlarıyla girebilirlerdi mezara.

Ama ben çok daha tesellisiz, çok daha sessiz sedasız bir kahramanlık biliyorum, bir orduyla, bir politik grupla beraber olmanın dayanağından da, müstakbel bir ihtişamın umudundan da mahrum, tamamen yalnız başına kalmış bir heroizmdir bu. Yahudi kocalarından ayrılmaları yönündeki baskıya ayak direyen birkaç (sayıları pek fazla değildi) Ari kadının kahramanlığıdır. Bu kadınlar günbegün neler yaşıyorlardı! Ne hakaretlere uğradılar, ne tehditlerle maruz kaldılar, tekmelenip tokatlandılar, üzerlerine tükürüldü; Ari mesai arkadaşları ağır iş tazminatından faydalanırken kendileri Yahudilere verilen normal-altı günlük gıda tayınlarının normal kılığını kocalarıyla paylaşarak, ne mahrumiyetlere katlandılar. Bütün o alçaklıklardan ve acı verici rezillikten yatağa düşüp hasta yatarken, çevrelerindeki sıra sıra intiharlar onları Gestapo’dan kurtulup ebedî sükûna kavuşmaya

ayartırken, nasıl da bir yaşama iradesi peydahlıyorlardı! Biliyorlardı ki ölümleriyle kocalarını de peşlerinden sürükleyeceklerdi, Yahudi kocayı Ari karısının henüz soğumamış cesedi başından aldıkları gibi o caniyane sürgüne gönderiyorlardı çünkü. Nasıl bir stoik irade, nasıl yoğun bir öz disiplin lâzımdı o yorgunluktan ölen, eziyet çeken, ümitsiz insanların tekrar tekrar, tekrar tekrar ayağa dikilebilmeleri için. Muharebe meydanında bombalar patlarken, çökmekteki sığınakta molozlar dökülürken hatta darağacında yağlı ipe bakarken bile insana kuvvet veren patetik bir anın etkisi hissedilir. Peki ya kirli gündelik yaşamın öğütücü iğrençliğinde, bunu öngörülemez kadar çok sayıda başka kirli gündelik yaşamların izleyeceği belli iken, insanı ne ayakta tutar? Orada, o anda kuvvetli kalmak, yanındakine devranın döneceğini, günün geleceğini, o günü beklemenin bir görev olduğunu durmaksızın telkin edecek ve bunu ona her seferinde yeniden kabul ettirecek kadar kuvvetli olmak, grupsuz bir yalnızlaşma halinde (çünkü Yahudi hanesi ortak düşmanına, ortak kaderine ve grup diline rağmen bir grup oluşturmaz) tamamen kendi başına durabilecek kadar kuvvetli kalmak: Bütün kahramanlıkların ötesindeki heroizm işte budur.

Hayır. Hitler'li yıllarda kahramanlık hakikaten de eksik değildi ama esas Hitlercilikte, Hitlercilerin cemaatinde yalnızca yüzeysel, tahrif edilmiş ve zehirli bir heroizm vardı; şu şaşaalı kupalarda, nişanların şangırtısındaydı akılları, tütsülü lafların şişkinliğindeydi, akılları acımasız cinayetlerdeydi...”

Kahramanlık sözleri soyunun LTI'de yeri olabilir mi? Aslında evet, çünkü tohumları her yere saçılmıştır ve her durumda Naziliğin özgül yalancılığını ve kabalığını karakterize ederler. Cermenlerin seçilmişliğine dair methiyelerle de sıkı sıkıya düğümlemişlerdir: Heroik olan her ne varsa, Cermen ırkına özgüydü buna göre. Aslında hayır, bir taraftan da; çünkü bütün bu tahrifatlar ve yüzeysellikler bu gümbürdeyen söz soyuna Üçüncü Reich'tan epeyce önce de yapışmıştı. O halde biz ona bir kenarda, bu önsözde değinmiş olalım.

Ama bir deyişi özgül Nazi sözü olarak kaydetmemiz gerekir. Varsın sadece vermiş olduğu teselli uğruna olsun. 1941 Ara-

lık'ında bir gün Paul K. işten döndüğünde ışı ışıldı. Yolda gelirken ordu haberlerini okumuştı. "Afrika'da durumları berbat," dedi. Bunu kendileri teslim ediyorlar mı, diye sordum. Zira sadece zafer haberleri veriyorlardı.

"Şöyle yazıyorlar: 'Kahramanca çarpışan birliklerimiz'. 'Kahramanca', öleni anmak gibi geliyor kulağa, inanın buna."

O zamandan beri 'kahramanca', defalarca, defalarca öleni anmak gibi tınladı haber bültenlerinde ve bizi hiç yanıltmadı.